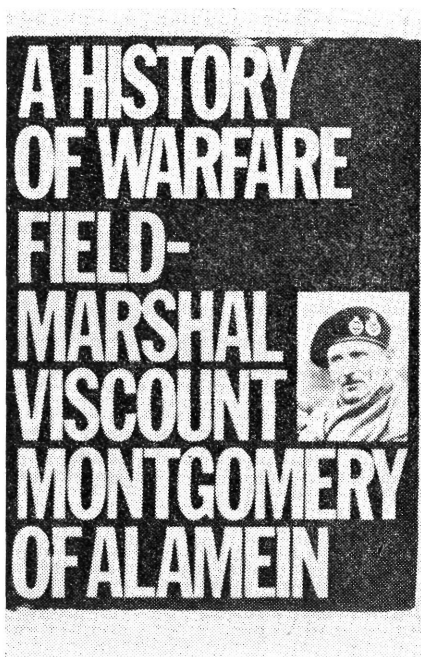

MONTGOMERY OF ALAMEIN, BERNARD L.:

A HISTORY OF WARFARE*

(Cleveland—New 1968 The World Publ. Co. 584 o.)

Az utóbbi években nyugaton több összefoglaló hadtörténelmi és hadművészet-történelmi munka jelent meg. Ezek többségükben azonban nem önálló anyagkutatáson alapuló szintézisek. Olyan is kevés akad közöttük — mint Wanty, Liddell Hart, vagy Fuller egyes munkái —, amelyek új gondolatokkal,

* A hadviselés története.

egyéni feltevésekkel gazdagítanak a hadtörténelmi irodalmat.

Montgomery új munkáját a dicséretes kivételek közé számíthatjuk. A nyolcvanadik életéve felé közeledő szerzőnek, a második világháború egyik legsikeresebb hadvezérének nem ez az első próbálkozása a hadtörténelem területén. Már a második világháborús emlékiratait sem a visszaemlékezés, hanem a tudományos feldolgozás igényével vetette papírra. Ezekben és későbbi munkáiban is a hadvezér szerepének és igazi jelentőségének bemutatása állt mondanivalója középpontjában.

Jelen munkáját sem csupán a szerző személye és a kötet szinte páratlanul gazdag illusztratív anyaga teszi számkra elsősorban figyelemreméltóvá. Az egykori hadvezér kellő arányérzékkel, reális szemlélettel és megfelelő írói vénával felvértezve látott nehéz feladatához. A történelmi anyag összeállításában és bizonyos részek megírásában két fiatal, tehetségesnek látszó angol történész, Alan Howarth és Anthony Wainwirth segítették, a munka egész koncepciója és a feldolgozás módszerei mégis vitathatatlanul Montgomeryt teszik a mű szerzőjévé.

Legnagyobb érdeme, hogy elkerülte azokat a buktatókat, amibe a legtöbb hasonműködő összefoglaló munka szerzője beleesik: a túlzott nagyvonalúság Szkülájája és a részletekben való elvesztés Kharübdiszé között biztos kézzel vezette ingatag hajóját. Nem akart mindent megírni és megmagyarázni, célja csupán a hadtörténelem fő vonalainak jó dokumentált felvázolása. Csak futólag érint oly lényeges kérdéseket,

mint a hadsereg társadalmi szerepe, a haditechnika hatása a társadalom és a gazdaság fejlődésére, a hadsereg struktúrális problémái, a háború jellege és ideológiai mozgóterői stb.

E fontos problémakörök elhanyagolása szegényebbé, de mégis világosabbá, áttekinthetőbbé és helyenkint elmélyültebbé tette a munkát.

Ismertetőkben éppen ezért csak annyiban kívánunk a fentebb felsorolt területekre kitérni, hogy röviden leszögezzük: Montgomery nem marxista, még csak nem is haladó gondolkodású szerző, a fenti kérdésekről alkotott véleménye olyan, amilyent egy gentleman szellemben nevelt, arisztokrata származású brit tábornoctól elvárhatunk.

Egy lényeges kérdésnek ellenben tág teret szentel: ez a politikai és katonai vezetés viszonya. Úgy véli, a katonai vezetésnek teljes mértékben alá kell magát vetnie a politikusok irányításának; az olyanszerű kapcsolatot eszményíti, mint amilyen a második világháború alatt Churchill és a brit vezérkar között fennállt. Zárójelben jegyezzük meg, hogy erről a kérdéstről Brooke, a vezérkari főnökök egyesített tanácsának elnöke egészen más véleményt nyilvánított.

Rendkívül pozitív vonás Montgomery gondolkodásában, s ennek több alkalommal hangot is ad, hogy leszögezi: napjaink nemzetközi kérdéseit nem fegyverek segítségével, hanem tárgyalások útján kell megoldani. (558—564. o.)

A munkát a helyes arányérzék is az átlag fölé emeli. Az egyes korszakok lényegében megkapják a mű arányához mért terjedelmet: a rövid elvi bevezető rész: 15, az ókor: 87, a lovagi hadsereg: 75, a XVI—XVIII. század: 123, a mongol, a kínai, indiai hadtörténelem: 41, az 1815—1945-ös időszak: 135 (ez utóbbi némileg kevésnek tűnik) és a korunk katonai-politikai problémáival foglalkozó zárófejezet: 41 oldal. A fenti felsorolásból az is kiderül, hogy Montgomery felfogása nem teljesen európacentrikus, mivel a keleti népek — köztük az oszmán törökök hadművészetének felvázolása is helyet kapott munkájában.

A munka közvetlen magyar vonatkozásai viszont nagyon is szegényesek. Csupán a X. századi magyar kalandozó hadjáratokról, a magyarok hun eredetéről (!), ugyancsak tévesen arról, hogy a szovjet csapatok 1944 decemberében

behatoltak Magyarországra, továbbá az oszmánokról szóló fejezetben a mohácsi csatáról és a XVII. század végének felszabadító küzdelmeiről történik említés. A környező országok hadtörténetéről sem sok újat tudunk meg. Említi a huszita hadművészet haladó vonásait, a bolgárokkal kapcsolatban pedig a Bizáncellenes hadjárataikról emlékezik meg. Az orosz és a lengyel anyag sem sokkal gazdagabb.

Más fejezeteket ellenben mi is haszonnal forgathatunk. Főleg azok a részek sikerültek, amelyekben a szerző hatalmas katonai tapasztalatait közvetlenül hasznosítani tudja. Ezek első sorban a harcászati és hadművelési jellegű fejtetések. Csataleírásai, ha néhány részletkérdésben — létszámadatak, események interpretálása stb. — lehet is eltérő véleményünk a szerzőtől, mintaszerűek. Akár az ie. XIII. században vívott kádési ütközetet, akár a második világháború csatáit és hadműveleteit vetíti elének, mindenütt úgy érezzük: Montgomery a győztes hadvezérrel szinte azonosulva, kitapintható közelségbe hozza számunkra a csata döntő mozzanatait, s mindezt világos, az egyszerű olvasó számára is közhírhelyre hozza. A már említett kádési csata mellett, első sorban Gaugamela (i. e. 331), Cannae (i. e. 216), Zama (i. e. 201), Hastings (1066), Crécy (1346), Garigliano (1503), a spanyol armada pusztulása (1588), Breitenfeld (1631), Hóchstädt (1704), Leuthen (1757), Austerlitz (1805), Marne (1914) és a normandiai partraszállás (1944) hadművészetét elemzése a munka legértékesebb, leghasználhatóbb részeit alkotja.

Noha a mű legszínvonalasabb részei kifejezetten hadművészet-történeti jellegűek, a fejezetek többsége inkább leíró hadtörténelem. Éppen ezért nincs szándékunkban akárcsak vázlatosan is végighaladni a könyv fejezetein.

Két lényeges kérdés azonban megérdemli, hogy kissé elmélyültebben foglalkozzunk velük. Az egyik, kiket tart Montgomery kiváló hadvezérnek, s mi jellemzi leginkább szerinte a nagy katonai vezetőket; a másik a szerző véleménye a második világháború néhány lényeges katonai és politikai kérdéséről.

A kiemelkedő katonai vezetőt mindenekelőtt az jellemzi, hogy feltétlen aláveti magát a politika elsőbbségének. Tapasztalt, de saját tapasztalatai mel-

lett nagy jelentőséget tulajdonít az évezredek katonai tapasztalatait egybefogó és feldolgozó tudománynak: a hadtörténelemnek is. Montgomery korunk hadtörténészei közül a nemrégiben elhunyt Liddell Hartot, továbbá Fullert, Taylort, C. Fallst és a Brooke visszaemlékezéseit adekvát formába öntő A. Bryant-ot értékeli legtöbbször. A hadvezér másik alapvető erényét abban határozza meg, hogy rendelkezze annyi szuggesztív erővel, teremtse olyan atmoszférát maga körül, hogy ez katonáit maximális teljesítményekre sarkallja.

Az is rendkívül fontos számára, hogy kellő logikai készséggel bírjon a lényeges és lényegtelen körülmények megkülönböztetésére. A célt — vagyis a lényegét —, állandóan szem előtt kell tartania, s ennek valamennyi cselekedetét alárendelnie.

A logikai és a pszichológiai készség mellett a határozottságot és a merészséget is megköveteli a hadvezértől. Nagyon fontosnak tartja az állandó aktivitást is, szerinte a kezdeményezést egy pillanatra sem szabad átengedni az ellenségnek.

Az ideális hadvezér Montgomery által felvázolt képe számos vonásában a szerző felnagyított, eszményített mása. „Monty” maga is rendkívül fontosnak tartotta a lélektani eszközök alkalmazását, a katonák bizalmának, sőt bámulatának elnyerését. Saját mértékével mérve talán csak a nagyvonalúság és a szintetizáló hadászati készség hiányzott belőle ahhoz, hogy saját magát tarthassa a tökéletes hadvezérnek.

A második világháború eseményeire viszonylag kevés teret fordít. Véleménye mégis érdekes számunkra, mivel

legfelsőbb szintről látta az események fejlődését. Túl sok meglepetés nyilvánvalóan itt sem ér bennünket. Montgomery fegyelmezett katona, természetes, hogy negyedszázaddal a háború befejezése után is az angol álláspont helyességét vallja. Ez főleg abban nyilvánul meg, hogy túlzott jelentőséget tulajdonít a földközi-tengeri hadszíntérnek, Hitler kardinális hibáját pl. a Szovjetunió megtámadása mellett abban látja, hogy nem fordított kellő gondot erre az arcvonalra. (511—512. o.)

Ugyancsak a brit szemlélet tükröződik abban a megállapításában is, amelyben elítéli a dél-franciaországi partraszállás tervét (az 1944. augusztus 15-én végrehajtott „Üllő” hadműveletet) s helyette a szovjet csapatok megelőzése a Ljubjanai medencén át a Balkán és Bécs felé irányuló előretörést szorgalmazza.

A fejezet legnagyobb értéke, saját ábrázolásától eltekintve, a csendes-óceáni hadszíntér és főleg a burmai hadműveletek gondos és találó ábrázolása. Szintén hasznosak a légi- és tengeri háború eseményeit bemutató oldalak is.

Egyik fél katonai vezetéséről sincs túl jó véleménye. A kiemelkedő hadvezérek közé sorolja Zsukovot, Rokoszszovszkijt, MacArthurt, illetve régi nagy ellenfelét, Rommelt, Mansteint és Runstedtet. A politikai vezetők közül Churchill és Sztálin tevékenységét ismeri el, Rooseveltről és az amerikaiakról azonban változatlanul elítéli a véleménye — bár megfogalmazása óvatosabb mint a háború idején.

Rázsó Gyula